

5.3.2019

EOAK/6148/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

HELSINGIN VANKILAN ESTEETTÖMYYS

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 27.11.2018 kello 9.00–13.00

Paikka: Helsingin vankila

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen
Tarkastaja Reima Laakso

Helsingin vankilasta:

Johtaja - - -

Apulaisjohtaja - - -

Vartija - - -

1 TARKASTUKSEN TARKOITUS

Tarkastus liittyy Helsingin vankilan tarkastukseen, josta on laadittu erillinen pöytäkirja (EOAK/5563/2018).

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoitetusti. Tarkastuksen tarkoituksena oli kartoittaa vankilan tilojen ja ympäristön esteettömyyttä sekä vammaisten henkilöiden osallisuuden toteutumista. Näitä kysymyksiä arvioitiin sekä vammaisen vangin että vammaisen tapaaajan näkökulmasta.

Tarkastuksen aluksi selvitettiin erityistehtävien vaikutuksia laillisuusvalvojan tarkastustoimintaan.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OP-CAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä tehtävässä oikeusasiamies tekee tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla. Tarkastuksen toimittamiseksi kansallisella valvontaelimellä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden ja toimipaikan henkilökunnan kanssa (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b §, 11 c § ja 11 g §). Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja.

YK:n vammaissopimuksen ratifiointin myötä eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella

ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden osallisuuden toteutumiseen.

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuonna 2018 on oikeus yksityisyyteen. Tämän vuoksi tarkastuksilla kiinnitetään huomiota siihen, millä tavalla viranomaisen aktiivisesti toiminnassaan ottaa yksityisyyden asettamat vaatimukset huomioon ja tarvittaessa pyrkii annettujen suositusten myötä muuttamaan niitä yksityisyyden toteutumisen paremmin huomioivaksi.

Tarkastuksella suoritettiin myös Vankiterveydenhuollon yksikön Helsingin vankilan poliklinikan tarkastus, josta laaditaan erillinen tarkastuspöytäkirja (EOAK/5323/2018).

Tarkastuksen jälkeen havainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamiehelle, jonka kannanotot käyvät ilmi jäljempänä. Helsingin vankilan johtajalla oli mahdollisuus kommentoida tarkastuspöytäkirjan luonnosta.

2 YLEISTÄ TARKASTUKSEN KOHTEESTA

Helsingin vankila on vuonna 1881 rakennettu suljettu laitos, jossa vankipaikkoja on 312. Vankilassa oli 16.11.2018 kirjoilla 255 vankia. Helsingin vankila on yksi Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen vankiloista. Vankila sijaitsee Hermannin kaupunginosassa.

Helsingin vankilan työtoimintaan kuuluu muun muassa opaste- ja kilpituotantoa, kirjapainotyötä sekä metalli- ja konepajatyötä. Vankilan koulussa suoritetaan peruskoulun ja lukion oppimääriä. Kuntouttavassa toiminnassa toteutetaan päihdeohjelmia, Omaehtoisen muutoksen ohjelmaa (Cognitive Self Change) sekä muita kuntouttavia ohjelmia.

Vankilan KKS-henkilöstö (kuntoutus, koulutus, sosiaalityö) tuottaa vankilan kuntouttavaa toimintaa esim. päihdekuntoutusta, toiminnallista kuntoutusta, psykologipalveluita, hengellistä toimintaa, liikuntapalveluita, kuntouttavia toimintaohjelmia jne. Kuntouttavan toiminnan osuus vankien toiminnoista on ollut viime vuosina voimakkaassa kasvussa. Tätä on ohjannut vankien tarpeiden lisääntyminen erilaisen kuntouttavan ja koulutustoiminnan osalta perinteisen työtoiminnan sijaan. Myös sosiaalisten asioiden hoitamisen tarpeet ovat jatkuvasti kasvaneet lyhytaikaisvankien sijoittelun muuttumisen osalta.

Pääasiassa tällä hetkellä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella lyhytaikaisvangit sijoitetaan Helsingin vankilaan. Tällä hetkellä vankilan C-siipi (noin 80 vankia) toimii kuntouttavan toiminnan ehdoilla. Saadun tiedon mukaan C-osaston toimintojen pyörittäminen sijoittuu osaston kellarikerroksessa sijaitseviin toiminnan tiloihin.

3 RAKENTAMISTA JA ESTEETTÖMYYTTÄ KOSKEVIA OIKEUSOHJEITA

3.1 Esteettömyys maankäyttö- ja rakentamislaisissa (132/1999)

117 § Rakentamiselle asetettavat vaatimukset

Rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä täyttää kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaatimukset.

Rakennus on suunniteltava ja rakennettava ja rakennuksen muutos- ja korjaustyöt tehtävä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutos toteutettava siten, että rakennus täyttää siihen yleisesti

ennakoitavissa oleva kuormitus ja rakennuksen käyttötarkoitus huomioon ottaen 117 a–117 g §:ssä tarkoitetut olennaiset tekniset vaatimukset. (21.12.2012/958)

Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

Korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön. Muutosten johdosta rakennuksen käyttäjien turvallisuus ei saa vaarantua eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikentyä.

Rakentamisessa tulee lisäksi muutoinkin noudattaa hyvää rakennustapaa.

117 e § Esteettömyys (21.12.2012/958)

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusien ja vammaisten henkilöiden kannalta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa uuden rakennuksen rakentamista, rakennuksen korjaus- ja muutostyötä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutosta varten tarvittavia tarkempia säännöksiä:

- 1) rakennuksen sekä sen kulkuväylien ja hygieniatilojen mitoituksesta;
- 2) tasoeroista;
- 3) kokoontumistiloista ja majoitustiloista.

3.2 Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (esteettömyysasetus, 241/2017)

Asetuksen 1 §:n mukaan tätä asetusta sovelletaan maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n mukaan luvanvaraiseen uuden hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike-, varasto-, tuotanto- ja asuinrakennuksen rakentamiseen. Pientalon rakentamiseen sovelletaan kuitenkin ainoastaan 2–4 §:ää ja varasto- ja tuotantorakennuksen rakentamiseen ainoastaan 2–5, 8, 10 ja 11 §:ää.

Tätä asetusta sovelletaan myös maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n mukaan luvanvaraiseen hallinto-, palvelu-, toimisto- liike-, varasto- ja tuotantorakennuksen sekä asuinkerrostalon yleisten tilojen korjaus- ja muutostyöhön, laajentamiseen, kerrosalaan laskettavan tilan lisäämiseen ja rakennuksen käyttötarkoituksen muutokseen hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike- tai asuinkäyttöön siltä osin kuin esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laatu ja laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Varasto- ja tuotantorakennuksessa tehtäviin edellä tarkoitettuihin toimenpiteisiin sovelletaan kuitenkin ainoastaan 2–5, 8, 10 ja 11 §:ää.

Mitä tässä asetuksessa säädetään tiettyyn käyttöön tarkoitettusta rakennuksesta, koskee myös vastaavaan käyttöön tarkoitettua muussa rakennuksessa olevaa tilaa.

Esteettömyysasetuksessa on säädetty yksityiskohtaisesti rakennuksen vaatimuksista seuraavilta osin: 2 § rakennukseen johtava kulkuväylä, 3 § rakennuksen sisäänkäynti, 4 § ovet, 5 § rakennuksen sisäinen kulkuväylä, 6 § rakennuksen muut tilat, 7 § yhteys tasojen välillä asuinrakennuksessa, 8 § yhteys tasojen välillä muussa kuin asuinrakennuksessa, 9 § wc- ja pesutila asuinrakennuksessa, 10 § wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa, 11 § muu hygieniatila muussa kuin asuinrakennuksessa, 12 § kokoontumistilat ja 13 § majoitustilat.

Ympäristöministeriön esteettömyysasetuksen perustelumuiotiossa 27.4.2017 on kuvattu ja täsmennetty asetuksen tarkoitusta ja erilaisia soveltamistilanteita. Ympäristöministeriön ohjeeseen rakennuksen esteettömyydestä 26.3.2018 on koottu esteettömyysasetuksen säännökset ja niiden soveltamiseen liittyvät suositukset. Ohjeen tarkoitus on selventää asetuksen sisältöä, tarjota esimerkkejä asetuksen mukaisista ratkaisuisista ja kannustaa esteettömiin ratkaisuihin.

3.3 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD)

YK:n vammaissopimus ja sen valinnainen lisäpöytäkirja tulivat voimaan Suomessa 10.6.2016. Sopimus on voimassa laintasoisena säännöksenä.

Sopimuksen tarkoituksena on 1 artiklan mukaan edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Sopimuksen yleisiä periaatteita ovat 3 artiklan mukaan muun ohessa syrjimättömyys, täysimääräinen ja tehokas osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan, mahdollisuuksien yhdenvertaisuus sekä esteettömyys ja saavutettavuus.

Sopimuksen 2 artiklassa on säännös ns. kohtuullisesta mukauttamisesta. Se tarkoittaa tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja jolla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia ja käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimuksen 14 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet varmistavat, että jos vammaisilta henkilöiltä riistetään heidän vapautensa jollakin menettelyllä, heillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus ihmisoikeuksia koskevan kansainvälisen oikeuden mukaisesti takeisiin ja että heitä kohdellaan tämän yleissopimuksen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti, muun muassa tekemällä kohtuullisia mukautuksia.

Sopimusosapuolet sitoutuvat 4 artiklan mukaan varmistamaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräisen toteutumisen vammaisille henkilöille sekä edistämään sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella.

Sopimuksen 9 artiklassa määrätään esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimusosapuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa a) rakennuksiin, teihin, kuljetukseen sekä muihin sisä- ja ulkotiloihin, koulut, asunnot, terveydenhuoltoyksiköt ja työpaikat mukaan lukien.

4 VANKILAN TILOJEN JA TOIMINTOJEN ESTEETTÖMYYDESTÄ TEHTYJÄ HAVAINTOJA JA SUOSITUKSIA

4.1 Yleistä vammaisten vankien tilanteesta

Helsingin vankilan C-osastolla (1. krs toiminta- ja tukiosasto) on kaksi niin sanottua inva-selliä, johon voidaan sijoittaa liikkumisesteinen apuvälineitä (esim. pyörätuoli ja rollaattori) käyttävä vanki. Lisäksi D-osastolla on yksi tilavampi selli, jota on aiemmin käytetty inva-sellinä, ja jossa on ollut liikkumisesteisiä vankeja.

Vankilan henkilökunnalta saadun tiedon mukaan Helsingin vankilassa oli tarkastushetkellä kirjoilla yksi pyörätuolia käyttävä vanki, mutta hän ei ollut tarkastuspäivänä paikalla. Henkilökunnan tiedossa ei ollut, että vankilassa olisi ollut muita vammaisia vankeja (esimerkiksi kuulo- tai näkövammaisia vankeja tai lievästi kehitysvammaisia vankeja). Tarkastuksella havaittiin, että ainakin C- ja D-osastoilla oli liikunta- ja toimintaesteisiä vankeja, joista osa käytti liikkumisen apuvälineitä.

Tarkastuksen perusteella näyttää siltä, että Helsingin vankilassa ei ole, ainakaan kerrallaan, lukumäärällisesti montaa liikkumis- tai toimintaesteistä (vammaista) vankia. Tarkastajille syntyi kuva, että vankilan johdolle ei välttämättä välity tieto siitä, onko vankilassa vammaisia vankeja. Keskusteltiin vankilan johdon kanssa siitä, että kaikki tilanteet vankien terveydentilassa tai vammaisuudessa eivät välttämättä tule vankilan henkilökunnan tietoon salassapitosäännösten vuoksi tai siitä syystä, että vanki ei halua kertoa vammaisuudestaan tai toiminnan esteistään.

Tiedolla siitä, miten vamma tai häiriö vaikuttaa vangin elämään, on tärkeä merkitys siinä, min-kälaisia tavoitteita vangille rangaistusajan suunnitelmassa asetetaan ja millä keinoilla hänellä on niihin mahdollista päästä. Tarkastajille jäi epäselväksi, miten vankiterveydenhuolto on mukana rangaistusajan suunnitelman laatimisessa ja seurannassa silloin, kun kyse on vangista, joka tarvitsee erityistä tukea.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa harkitsemaan niiden menettelytapojen kehittämistä, joilla tietoa eri tavalla vammaisista vangeista saadaan helpottamaan heidän elämäänsä rangaistusajana ja myös sen jälkeen.

4.2 Vankilan verkkosivujen ja oppaiden tiedot (liikenneyhteydet)

Rikosseuraamuslaitoksen Helsingin vankilaa koskevilla verkkosivuilla tai tapaajan oppaassa ei ollut mainintaa vankilan vierailutilojen esteettömyydestä tai siitä, miten vankilassa pääsee vierailemaan apuvälineitä (esim. pyörätuolia) käyttävä henkilö.

Vankilan tulo-oppaan liikenneyhteyksistä kertovan kohdan mukaan Helsingin rautatieasemalta vankilaan pääsee Lahdentien suuntaan lähtevillä busseilla ja raitiovaunulla numero kuusi. Busista poistutaan pysäkillä Päijänteentie ja raitiovaunusta pysäkillä Hauhonpuisto.

Pysäkeiltä on matkaa arviolta noin 300–400 metriä vankilan portille. Matkalla on loivaa ylä- ja alamäkeä. Taksilla pääsee vankilan sisäänkäynnin eteen.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa yleisesti, että vankilan esteettömyyttä koskevista seikoista tiedotettaisiin ainakin siinä tilanteessa, kun vankilan tilat ja ympäristö eivät kaikilta osin mahdollista liikkumisesteisen henkilön omatoimista liikkumista ja voivat edellyttää erityisjärjestelyjä. Vankilan kulkuyhteyksistä tiedotettaessa olisi hyvä mainita myös invapysäköintipaikasta vankilan sisäänkäynnin läheisyydessä.

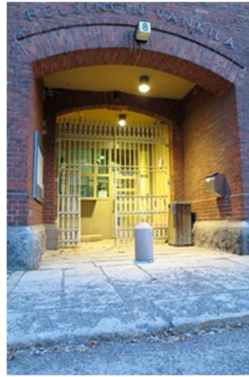
4.3. Invapysäköinti

Helsingin vankilan portin ohi johtavalla kadulla on merkitty invapysäköintipaikka liikkumisesteisten henkilöiden käyttöön. Pysäköintipaikalle on myös kadunvarsioaste yleisen parkkipaikan kohdalta. Invapysäköintipaikalta on noin 20 metriä vankilan portille.

Tarkastuksella havaittiin, että apuvälineitä käyttävällä henkilöllä on kuitenkin vaikea päästä kadulta jalkakäytävälle katukivetyksen korkeuden vuoksi.

Kuva 1. invapysäköintipaikka

Kuva 2. vankilan sisäänkäynti

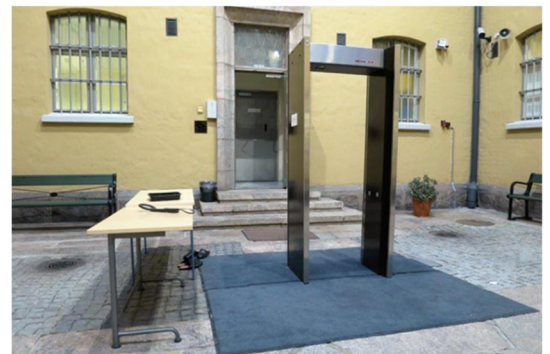
Apulaisoikeusasiamies pitää myönteisenä, että edellisen apulaisoikeusasiamiehen tarkastuksen jälkeen vankilan sisäänkäynnin läheisyyteen oli merkitty invapysäköintipaikka.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa selvittämään ratkaisuja, joilla voidaan helpottaa liikuntaesteisen henkilön siirtymistä kadun puolelta (invapysäköintipaikalta) vankilan sisäänkäynnille johtavalle kulkuväylälle (esimerkiksi luiska tai katukivetyksen muotoilu).

4.4 Tapaajien sisäänkäynti ja tarkastus

Vankilan sisäänkäynnissä ulko-ovien kohdalla on korkeahkot kynnykset (n. 50 mm) liikkumisen apuvälineitä käyttävälle henkilölle. Vartijan koppi on ovien vieressä, joten saadun tiedon mukaan tarvittaessa vartijat voivat auttaa liikuntaesteisen henkilön sisäänpääsystä.

Tarkastajille kerrottiin, että omia apuvälineitä käyttävät henkilöt tarkastetaan erillisellä käsikäyttöisellä metallipaljastimella ennen kuin he pääsevät vankilan tapaamistiloihin. Saadun tiedon mukaan liikkumisen apuvälineitä käyttävät tapaajat voivat turvatarkastuksen jälkeen käyttää lähtökohtaisesti omaa apuvälinettään päästäkseen tapaamistiloihin, ainakin silloin kun turvatarkastuksessa on huumekoirat paikalla.

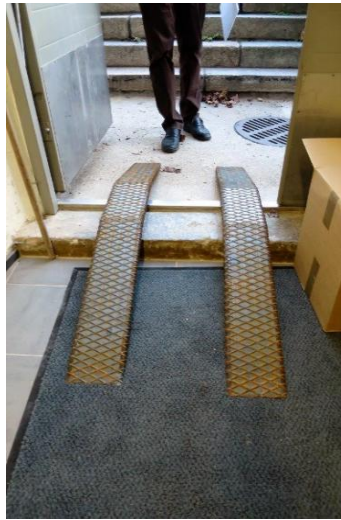
Kuva 3. turvatarkastus

Tarkastajat pitivät puutteena sitä, että kellarikerroksessa oleviin tapaamistiloihin johtaa pitkät portaat, joten sisätilojen kautta kulkeva reitti ei ole soveltuva liikkumisesteisille henkilöille. Liikkumisesteiset ja apuvälineitä käyttävät tapaajat ohjataan tapaamistiloihin ulkokautta. Varsinkin talvella reitti voi olla liukas ja vaikeakulkuinen. Tapaamistiloihin johtavalla reitillä on kynnyksiä, jotka vaikeuttavat liikkumisen apuvälinettä käyttävän henkilön omatoimista liikkumista.

Ulkokautta tapaamistiloihin johtaa vaarallisen jyrkkä luiska, jonka päällä ei ole katosta. Kulkuväylällä ei ole myöskään käsijohteita. Tapaamistilojen ulko-ovella on korkea kynnyks, johon voidaan tarvittaessa asentaa siirrettävät luiskat pyörätuolia käyttävälle henkilölle.

Kuva 4. jyrkkä luiska tapaamistiloihin

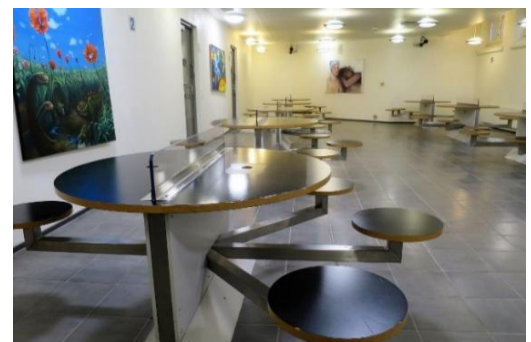
Kuva 5. siirrettävät luiskat

Loppukeskustelussa 5.12.2018 vankilan johto kertoi, että vankilassa on ryhdytty toimenpiteisiin sen selvittämiseksi, miten esteetön kulkureitti vankien tapaamistiloihin voitaisiin järjestää. Keskustelussa nousi esille se, että vankilarakennus on historiallisesti suojeltu kohde, joka tulee ottaa huomioon kaikessa korjausrakentamisessa. Saadun tiedon mukaan tarkastuksen jälkeen Helsingin vankila oli pyytänyt tarjousta rakennusalan palveluntuottajalta, joka tulee kartoittamaan luiskan rakentamista vaihtoehtoiselle reitille vankilarakennukseen.

Apulaisoikeusasiamies pitää myönteisenä sitä, että vankilassa on ryhdytty toimenpiteisiin esteettömän kulkureitin kartoittamiseksi tapaamistiloihin ja vankilaan oli hankittu myös siirrettävä luiska, jota voidaan käyttää sisätiloissa. Apulaisoikeusasiamies kannustaa vankilaa edelleen jatkamaan esteettömyyden edistämistä koskevia toimenpiteitä.

4.5 Tapaamistilat

Vankilan kellarikerroksessa on useita eri tiloja ja huoneita valvottuja ja valvomattomia tapaamisia varten (lapsitapaamiset, perhetapaamiset ym.). Kaikki tapaamistilat ovat samassa tasossa ja huoneisiin pääsee lähtökohtaisesti esteettömästi sisälle. Huoneita ja niiden varustusta ei ole erityisesti suunniteltu liikunta- ja toimintaesteisiä henkilöitä varten, mutta niissä pääsee kohtuullisesti toimimaan esimerkiksi manuaalipyörätuolin kanssa. Isolla sähköpyörätuolilla saattaa olla ahtaita paikkoja perhehuoneissa.

Kuva 6 ja 7 valvotut tapaamiset

Kuva 8 ja 9 valvomattomat tapaamiset (perhetapaamiset)

Tapaamishuoneissa ei ollut erillistä inva-mitoitettua wc:tä. Tapaajien odotustilassa oli inva-wc, johon pääsi tapaamishuoneista esteetöntä reittiä.

Kuva 10. inva-wc odotustilassa

4.6 Vankien vastaanotto

Vankien vastaanotto tapahtuu vankilan sisäpihalla olevan "lastauslaiturin" kautta, joka ei ole esteetön. Liikkumisesteiset apuvälineitä käyttävät vangit joudutaan tuomaan vastaanottotilaan toista kautta.

Todettiin, että vankien vastaanoton yhteydessä olevassa valokuvaushuoneessa oli lattiaan kiinnitetty tuoli, jota ei voinut siirtää. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että pyörätuolia käyttävä henkilö ei pääse kyseiseen tilaan, joten valokuvaus on suoritettava muualla tai tuoli on irrotettava lattiasta.

Kuva 11. Sisäänkäynti vankien vastaanottoon

Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa harkitsemaan esimerkiksi siirrettävän tuolin hankkimista valokuvaushuoneeseen tai muuta erityisjärjestelyä.

4.7 Inva-selli

Toiminta- ja tukiosastolla C 1 on kaksi inva-selliä. Osasto oli vasta remontoitu, joten tilat olivat hyvässä kunnossa. Osastoon kuului toiminta- ja tukiosasto, jossa oli 9 vankia ja ns. "pappa-osastolla", jossa oli 9 vankia. Saadun tiedon mukaan näille osastoille voitiin sijoittaa yhteensä 20 vankia. Nämä kaksi erillistä osaston solua voidaan erottaa ovella toisistaan.

Inva-sellin oviaukko oli määräysten mukainen ja selliin pääsy esteetön. Ovi oli 90 cm leveä ja kynnyks oli 20 mm korkea. Inva-selli on varsin tilava ja sellissä mahtuu liikkumaan manuaali- ja sähköpyörätuolilla.

Kiinnitettiin sellin varustuksessa huomiota siihen, että sängyn viereisellä seinällä ei ollut lainkaan tukitankoja, jotka voisivat helpottaa vammaisen vangin siirtymisiä ja sängystä ylös pääsyä.

Pidettiin hyvänä käytäntönä sitä, että saadun tiedon mukaan liikuntaesteiselle vangille voidaan tarvittaessa antaa kannettava hälytint, jolla vanki voi tarvittaessa kutsua apua. Todettiin, että sellin seinällä oleva vartijakutsu ei välttämättä yksistään riitä, jos vanki ei jostakin syystä kykene siirtymään kutsupainikkeen luo.

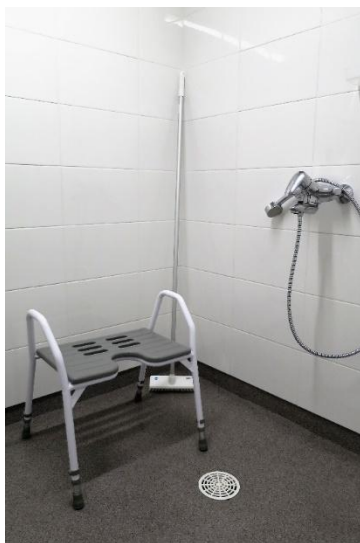
Kuva 12. inva-selli

Wc-tilassa oli lavaaari, jonka ääreen pääsee pyörätuolilla. Pidettiin puutteena sitä, että wc-tilassa ei ollut tavallista suihkua eikä bidee-suihkua. Yhteiset suihkutilat sijaitsivat inva-sellin välittömässä läheisyydessä.

Kuva 13. inva-sellin wc

Toiminta- ja tukiosaston yhteisessä suihkuhuoneessa oli suihkuistuin. Pidettiin puutteena sitä, että suihkuhuoneessa suihkun lähetyvillä ei ollut seinällä tukitankoja. Nämä voisivat helpottaa liikunta- ja toimimisesteisten henkilöiden toimimista suihkutilassa.

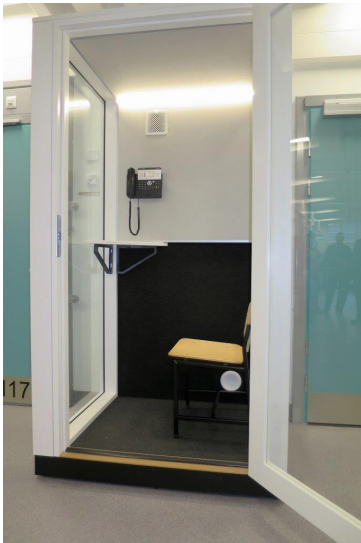

Todettiin yleisesti, että vammaisen vangin vamma tai sairauden hoito saattaa edellyttää arkaluonteisia hoitotoimenpiteitä ja että vammaisen vangin yksityisyyttä edistäisi se, että inva-sellin kylpyhuoneessa olisi erillinen suihku, suihkuistuin tai edes bidee-suihku. Tarkastuksen yhteydessä ei tullut esiin muita vuoden 2018–2019 oikeusasiamiehen kanslian tarkastusteemaan ”oikeus yksityisyyteen” liittyviä mainittavia havaintoja.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa, että vankila hankkii inva-selliin ja toiminta- ja tukiosaston suihkutilaan tarvittavat seinään kiinnitettävät tukitangot/kahvat. Lisäksi apulaisoikeusasiamies kiinnittää vankilan huomiota suihkuista todettuun.

Kuva 15. suihkuistuin yhteisessä suihkuhuoneessa

4.8 Puhelinkoppi

Tarkastuksella havaittiin puutteena, että toiminta- ja tukiosastolla oleviin puhelinkoppeihin ei päässyt pyörätuolilla tai rollaattorilla, koska koppiin oli korkea kynnyks. Koppi oli muutoinkin varsin ahdas liikkumisen apuvälineitä käyttävälle henkilölle. Tarkastuksella jäi epäselväksi, miten vammaisen vanki voi käyttää puhelinta, jos hän ei pääse puhelinkoppiin.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa korjaamaan puhelinkoppi esteettömäksi tai harkitsemaan muita keinoja vammaisen vangin puhelimenkäytön mahdollistamiseksi.

Kuva 14. puhelinkoppi toiminta- ja tukiosastolla

4.9 Induktiosilmukka

Saadun tiedon mukaan vankilassa ei ole kuulovammaisille henkilöille tarkoitettua induktiosilmukkaa. Apulaisoikeusasiamiehen mielestä tällainen voisi olla tarpeen esimerkiksi tapaamis- tai kuulustelutiloissa, palvelu- ja kokoontumistiloissa taikka vankien vastaanotossa.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa harkitsemaan esimerkiksi siirrettävän induktiosilmukan hankkimista.

4.10 Toimintoihin osallistuminen ja erityisjärjestelyt / mukautukset

Keskusteluissa ilmeni, että vankilaosastolla ei ole ollut erityistä tarvetta auttaa tai avustaa liikunta- tai toimintaesteisiä vankeja. Mikäli liikunta- tai toimintaesteinen vanki ei selviä inva-sellissä vankilan henkilökunnan avulla, voi harkittavaksi tulla siirto vankisairaalaan.

Todettiin, että yksilölliset erityistarpeet ja mahdolliset mukautustoimet tulee selvittää vammaisen vangin kohdalla. Vankilan johdon mukaan tarvittavat erikoisjärjestelyt tehdään aina yksilöllisesti, ja kun tilanteessa on tarvittaessa saatu terveydenhuollon lausunto.

Vankilan tiloissa pääsee liikkumaan melko esteettömästi pyörätuolilla (esimerkiksi ruokala, kirjasto, kuntosali, liikuntasali, laitosmyymälä, poliklinikka, toimintatilat ja ulkoilu pihalla). Liikkumista helpottavat vankilan sisällä olevat hissit sekä ulkoilupihalle rakennettu tasohissi. Vankilan tiloissa liikkuminen edellyttää kuitenkin kiertoreittien tuntemusta ja vartijan (saattajan) läsnäoloa.

Tarkastajille kerrottiin, että toiminta- ja tukiosastolla ja pappaosastolla on haasteena henkilökunnan niukat resurssit. Osastoilla oli yksi yhteinen vartija. Käytännössä tämä rajoittaa vankien liikkumista ja osallistumista eri toimintoihin, koska saatettaessa vankeja toimintoihin, osastolla ei ole lainkaan vartijaa tai muuta henkilökuntaa. Henkilökunnan vähyyys vaikuttaa myös siihen, ettei mahdollisesti apua ja tukea tarvitsevia vankeja aina kyetä auttamaan riittävästi ja yksilöllisesti. Keskusteluista ilmeni, että liikunta- ja toimintaesteiselle vangille pyritään järjestämään ruokailu ja muut toiminnot omassa sellissä. Tarkastajat eivät pitäneet hyvänä käytäntöä, jossa suuri osa toiminnasta joudutaan henkilöstön vähyyden vuoksi järjestämään inva-sellissä.

Toiminta- ja tukiosaston ja pappaosaston henkilöstömitoitukseen kuuluu oma ohjaaja, mutta saadun tiedon mukaan hän ei ole ollut syksyllä 2018 toimestaan. Tarkastajille kerrottiin, että ohjaaja aloittanee työt osastolla helmikuussa 2019.

Apulaisoikeusasiamies kehottaa vankilaa kiinnittämään erityistä huomiota riittävään henkilöstöresursointiin, jotta myös liikunta- ja toimintaesteiset vangit voivat osallistua yhdenvertaisesti vankilan toimintoihin.

5 TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies saattaa Helsingin vankilan, Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon edellä kohdassa 3 ja 4 mainitut asiat, tarkastushavainnot ja suositukset.

Apulaisoikeusasiamies pyytää ilmoittamaan 1.7.2019 mennessä, mihin toimenpiteisiin havainnot vankilan tilojen ja ympäristön esteettömyydestä ovat antaneet aiheita. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön huomiota kiinnitetään kohdassa 3 ja 4 todettuihin asioihin vankiloita suunniteltaessa ja peruskorjattaessa.

Pöytäkirja lähetetään tiedoksi myös oikeusministeriölle ja vankiterveydenhuollon yksikön johtajalle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Juha-Pekka Konttinen
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri